

PRÁVNÍ ASPEKTY RADONOVÝCH MĚŘENÍ

Ondřej Vícha

Radioaktivní plyny (emanace) vznikají v horninovém prostředí rozpadem radionuklidů přirozených rozpadových řad. Emanace se následně šíří v závislosti na fyzikálně-chemických vlastnostech svého okolí – zemin a hornin. V případě radonu jsou důležitým činitelem ovlivňujícím životní prostředí. Problematika radonu, jeho měření a ochrany před jeho škodlivými účinky je upravena řadou obecně závazných právních předpisů (např. atomový zákon, stavební zákon, zákon o geologických pracích). V následujícím příspěvku jsou stručně zmíněny některé důležité legislativní souvislosti.

Radon a paragrafy

Z právního hlediska jsou nadlimitní objemové aktivity radioaktivních prvků považovány za tzv. **rizikové geofaktory životního prostředí** [1]. Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 369/2004 Sb., o projektování, provádění a vyhodnocování geologických prací, oznamování rizikových geofaktorů a o postupu při výpočtu zásob výhradních ložisek, tyto rizikové geofaktory přesně vymezuje, přičemž se mezi ně řadí také zvýšená objemová aktivita radonu v půdním vzduchu a podzemní vodě. Za rizikový geofaktor životního prostředí se považují také objemové aktivity radioaktivních prvků v podzemních vodách, které překro-

čily limity pro pitné vody podle přílohy č. 10 vyhlášky č. 307/2002 Sb. Za rizikový geofaktor se považují také objemové aktivity radonu v půdním vzduchu, které přesahují 20 kBq/m³ u vysoce propustných půd, 40 kBq/m³ u středně propustných půd a 60 kBq/m³ u nízko propustných půd (bod 4 přílohy č. 9 vyhlášky č. 369/2004 Sb.).

Měření radonu a legislativa na ochranu před ionizujícím zářením

Základ právních předpisů na ochranu před ionizujícím zářením tvoří zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém vy-

užívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „atomový zákon“). Povinnost stanovení radonového indexu pozemku je zakotvena v § 6 odst. 4 atomového zákona s tím, že výsledek je nutno předložit stavebnímu úřadu. Radonový index pozemku je určen k posouzení a usměrnění možného pronikání radonu z geologického podloží do budov (§ 94 vyhlášky č. 307/2002 Sb.). Dále § 9 odst. 1 písm. r) atomového zákona hovoří o nutnosti povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost (dále jen „SÚJB“) k provádění služeb významných z hlediska radiační ochrany, a který také vede evidenci právnických a fyzických osob s tímto povolením (<http://www.sujb.cz>). Prováděcí předpis, vyhláška SÚJB č. 307/2002 Sb. vymezuje měření radonu jako činnost, ke které je nutné povolení SÚJB (§ 59 vyhlášky č. 307/2002 Sb.). Tato povolení SÚJB vydaná podle atomového zákona nenahrazují povolení nebo oprávnění k činnostem vydávaná jinými správními úřady podle zvláštních právních předpisů.

Podle prováděcí vyhlášky SÚJB č. 146/1997 Sb. se za činnost zvláště důležitou z hlediska radiační ochrany považuje rovněž měření a hodnocení výskytu radonu a produktů přeměny radonu ve stavbách a stanovení radonového indexu pozemku (§ 3 odst. 2 písm. c) bod 3 vyhlášky č. 146/1997 Sb.). Metodika pro stanovení radonového indexu pozemku (tj. způsob vlastního radiometrického měření a stanovení fyzikálních vlastností geologického podloží) je upravena doporučením SÚJB z roku 2004 [2].

Měření radonu a geologická legislativa

Vlastní detekce radonu spadá do oblasti geofyzikálních metod průzkumu – radiometrických metod – zahrnujících měření přirozené radioaktivity. V oblasti geologie jsou měřeným objektem přirozené radioaktivní prvky přítomné v horninách, vodách, půdním i atmosférickém vzduchu [3].

Z hlediska právních předpisů je základem pro tato radiometrická měření zákon č. 62/1988 Sb., o geologických pracích, ve znění pozdějších předpisů. Podle § 2 odst. 1 písm. f) tohoto zákona se za geologické práce považuje rovněž geologický průzkum, který zahrnuje zjišťování a hodnocení geologických činitelů ovlivňujících životní prostředí. Z textu zákona a jeho aplikace vyplývá, že definice geologických prací není určena rozsahem nebo metodikou prací, nýbrž objektem prací, kterými jsou také procesy probíhající v geologickém prostředí, tedy i hodnocení rizikových geofaktorů. Tím se pojem „geologické práce“ nezužuje pouze na práce prováděné se zásahem do pozemku, a nezáleží ani na způsobu jejich provedení (pochůzka v terénu či pouhé zpracování posudku v kanceláři z archivních dat), nýbrž na jejich účelu – tedy také na zjišťování a hodnocení geologických činitelů ovlivňujících životní prostředí [4]. Podle vyhlášky MŽP č. 369/2004 Sb. se průzkum geologických činitelů ovlivňujících životní prostředí člení na etapu vyhledávání, podrobného průzkumu a doplňkového průzkumu (§ 3 odst. 7 vyhlášky č. 369/2004 Sb.). Podrobný průzkum těchto činitelů (např. objemové ak-

tivity radonu) zahrnuje soubor prací potřebných k ověření rozsahu rizikových geofaktorů životního prostředí, zjištění rizika jejich vlivu a poskytnutí geologických údajů potřebných pro následnou eliminaci tohoto rizika, resp. jeho prevenci. Zákon č. 62/1988 Sb. dále stanoví organizacím provádějícím geologické práce povinnost oznámit zjištění rizikových geofaktorů Ministerstvu životního prostředí (§ 9a odst. 1 písm. a) bod 2 zákona č. 62/1988 Sb.).

Podle § 3 odst. 1 zákona č. 62/1988 Sb. mohou geologické práce prováděné v rámci podnikatelské činnosti, spojené se zásahem do pozemku, nebo jejichž výsledky slouží k plnění práv a povinností veřejné správy, provádět pouze fyzické a právnické osoby, u nichž tyto práce řídí a za jejichž výkon odpovídá fyzická osoba s osvědčením odborné způsobilosti geologické práce projektovat, provádět a vyhodnocovat (odpovědný řešitel geologických prací). Podmínkou získání této odborné způsobilosti je zejména vysokoškolské vzdělání geologického směru a odborná praxe v oboru (§ 3 odst. 4 zákona č. 62/1988 Sb. a vyhláška č. 206/2001 Sb.). O udělení osvědčení odborné způsobilosti rozhoduje Ministerstvo životního prostředí, které také vede evidenci odborně způsobilých osob (<http://www.env.cz>).

Měření radonu a stavebně-právní legislativa

Pokud výsledky uvedených geologických prací, které slouží k rozhodování orgánů veřejné správy (např. výsledky radonových měření v rámci územního plánování nebo stavebního řízení) nejsou podepsány odpovědným řešitelem geologických prací, neměly by příslušné orgány (orgány územního plánování, stavební úřady) předložené výsledky přijmout jako zákonu odpovídající podklad pro rozhodování [4].

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), který nahrazuje zákon č. 50/1976 Sb., s účinností od 1.1.2007, upravuje problematiku územního plánování a stavebního řádu, včetně podmínek pro projektovou činnost, povolování a provádění staveb. Projektovou činnost ve výstavbě mohou vykonávat pouze fyzické osoby, které získaly oprávnění podle zákona č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, ve znění pozdějších předpisů (§ 158 odst. 1 zákona č. 183/2006 Sb.) [5].

Součástí dokumentace k žádosti o vydání rozhodnutí o umístění stavby nebo zařízení (DUR) nebo rozhodnutí o změně stavby a o změně vlivu stavby na využití území jsou mimo jiné i „údaje o provedených a navrhovaných průzkumech, známé geologické a hydrogeologické podmínky stavebního pozemku“ a dále „návrh řešení ochrany stavby před negativními účinky vnějšího prostředí, včetně radonu“ (příloha č. 4 k vyhlášce č. 503/2006 Sb., o podrobnější úpravě územního řízení, veřejnoprávní smlouvy a územního opatření). Obdobné náležitosti tvoří také obsah dokumentace k žádosti o vydání rozhodnutí o změně využití území (příloha č. 6 k vyhlášce č. 503/2006 Sb.). Stejně tak jsou součástí projektové dokumentace stavby mimo ji-

né i údaje o průzkumech a měřeních, jejich vyhodnocení a začlenění jejich výsledků do projektové dokumentace a dále údaje o ochraně stavby před škodlivými vlivy vnějšího prostředí, včetně vlivů radonu (příloha č. 1 vyhlášky č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb).

Podle § 159 odst. 1 stavebního zákona odpovídá projektant za správnost, celistvost a úplnost jím zpracované dokumentace pro vydání územního rozhodnutí. Podle odstavce 2 téhož ustanovení odpovídá projektant rovněž za správnost, celistvost, úplnost a bezpečnost stavby provedené podle jím zpracované projektové dokumentace a proveditelnost stavby podle této dokumentace. Statické, popř. jiné výpočty (včetně stanovení radonového indexu pozemku) musejí být vypracovány tak, aby byly kontrolovatelné. Není-li projektant způsobilý některou část projektové dokumentace zpracovat sám, je povinen k jejímu zpracování přizvat osobu s oprávněním pro příslušný obor nebo specializaci (tzn. v daném případě odpovědného řešitele geologických prací ve smyslu § 3 zákona č. 62/1988 Sb.), která odpovídá za jím zpracovaný návrh. Odpovědnost projektanta za projektovou dokumentaci stavby jako celku tím není dotčena.

Informace o radonové zátěži by měla být sledována jako další dostupná informace i v územně analytických podkladech. (pozn. red.)

Měření radonu a živnostenská legislativa

Geologické práce, které zahrnují zjišťování a hodnocení geologických činitelů ovlivňujících životní prostředí, včetně měření radonu, jsou vázanou živností podle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů (skupina 214, ostatní – geologické práce). Z výše uvedeného vyplývá, že pokud fyzická nebo právnická osoba stanovuje radonový index pozemku v rámci své podnikatelské činnosti bez živnostenského oprávnění pro tuto vázanou živnost, a tyto výsledky slouží k rozhodování orgánů veřejné správy (např. při územním plánování nebo stavebním řízení), může být tato činnost ve svých důsledcích kvalifikována jako neoprávněné podnikání ve smyslu § 61 zákona č. 455/1991 Sb., případně jako trestný čin ve smyslu § 118 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam zákonů a vyhlášek citovaných v příspěvku:

- Vyhláška MŽP č. 369/2004 Sb., o projektování, provádění a vyhodnocování geologických prací, oznamování rizikových geofaktorů a o postupu při výpočtu zásob výhradních ložisek.
- Zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška SÚJB č. 307/2002 Sb., o radiační ochraně, ve znění vyhlášky č. 499/2005 Sb.

- Vyhláška SÚJB č. 146/1997 Sb., kterou se stanoví činnosti, které mají bezprostřední vliv na jadernou bezpečnost, a činnosti zvláště důležité z hlediska radiační ochrany, požadavky na kvalifikaci a odbornou přípravu, způsob ověřování zvláštní odborné způsobilosti a udělování oprávnění vybraným pracovníkům a způsob provedení schvalované dokumentace pro povolení k přípravě vybraných pracovníků, ve znění vyhlášky č. 315/2002 Sb.
- Zákon č. 62/1988 Sb., o geologických pracích, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška MŽP č. 206/2001 Sb., o osvědčení odborné způsobilosti projektovat, provádět a vyhodnocovat geologické práce.
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).
- Zákon č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 503/2006 Sb., o podrobnější úpravě územního řízení, veřejnoprávní smlouvy a územního opatření.
- Vyhláška MMR č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb
- Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Použité zdroje:

- [1] TICHÁ, T. a kol. *Slovník pojmů užívaných v právu životního prostředí*, 1. vyd., Praha : ABF – nakladatelství ARCH, 2004.
- [2] *Metodika pro stanovení radonového indexu pozemku*. Praha : SÚJB, 2004.
- [3] MAREŠ, S. – MATOLÍN, M. a kol. *Úvod do užití geofyziky*. Praha : SNTL, 1979.
- [4] ŠPONAR, P. – VÍCHA, O. *Zákon o geologických pracích a jeho prováděcí předpisy s komentářem*. 1. vyd., Praha : ABF – nakladatelství ARCH, 2005.
- [5] KOUKALOVÁ, V. a kol. *Příručka na autorizaci inženýrů a techniků ve výstavbě a pro praxi*, 1. vyd., Praha : ABF – nakladatelství ARCH, 2005.

JUDr. Ondřej Vícha
Legislativní odbor Ministerstva životního prostředí ČR

Odborné posouzení: RNDr. Miloš Mikolanda

Poznámka redakce: Článek na toto téma byl uveřejněn v čísle 1/2007 časopisu Uhlí – rudy – geologický průzkum.

Legal Aspects of Radon Measurement, by Ondřej Vícha

Radioactive gases (emanations) rise from rock medium due to radionuclide decay of natural decay series. Emanations spread then according to the physical and chemical characteristics of its ambient, soils and rocks. In the case of radon, emanations have significant impact on the environment. The problems of radon, its measurement and the protection from its harmful effects, are referred to by various obligatory regulations (such as the Atomic Act, the Building Act, the Act of Geologic works). This contribution discusses briefly some relevant implications of the legislation.